

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Remissvar avseende SOU 2020:57 Ett särskilt hedersbrott

Länsstyrelsen Östergötland välkomnar möjligheten att lämna synpunkter på utredningen. Utöver inledande kommentarer, följer synpunkterna utredningens rubriksättning.

Länsstyrelsen vill till att börja med betona att ett särskilt hedersbrott i sig inte kommer att hjälpa de utsatta. För det krävs även praktisk implementering och att utsatta får stöd före, under och efter en rättsprocess. Mot bakgrund av detta vill vi också påtala vikten av att en kompetenssatsning görs, kopplat till den nya lagstiftningen. Yrkesverksamma som ska tillämpa lagstiftningen behöver kunskap, liksom stöd från ledning och tillräckliga resurser.

Länsstyrelsen vill också framhålla värdet av särskilda utredningsrotlar inom polisen samt specialiståklagare som har som sin främsta uppgift att utreda och lagföra hedersrelaterad brottslighet.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om införande av ett särskilt hedersbrott. Mot bakgrund av det vi idag vet om hedersrelaterat våld och förtryck och dess effekter för dem som utsätts, menar Länsstyrelsen att det är en nödvändig och mycket angelägen åtgärd för att komma åt den hedersrelaterade brottsligheten. Samtidigt ser vi vissa svårigheter med den föreslagna uppbyggnaden av brottet. Ett särskilt hedersbrott bör utformas utifrån den kollektiva aspekten samt täcka hela spektrat av perdurerande brottslighet, för att kunna ställa samtliga gärningspersoner till svars. Vi menar utifrån detta att det finns anledning att fundera kring om den valda konstruktionen är den mest ändamålsenliga. Dessutom menar Länsstyrelsen att påföljden bör vara i paritet med de aktuella brotten utstuderade och många gånger empatilösa genomförande.

8.2 Det finns ett behov av en särskild brottstyp avseende hedersrelaterade gärningar

Länsstyrelsen ser positivt på det signalvärde som införandet av särskild brottstyp kan ha, att lagstiftaren visar på allvaret i brottsligheten och den kränkning det innebär för offret. Vid sidan av den juridiska vinningen av ett särskilt hedersbrott, ger det också möjlighet att med större träffsäkerhet mäta förekomsten av hedersrelaterad brottslighet.

8.2.1 Behovet av en särskild brottstyp

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning om behovet av en särskild brottstyp och att en reglering inte kan betraktas som diskriminerande, då hedersrelaterat våld och förtryck inte är kopplat till en specifik religion eller etnisk tillhörighet. Det är värt att betona att den föreslagna

lagstiftningen kommit till utifrån den stora utsatthet som hedersrelaterat våld och förtryck innebär, och som vi har ett ansvar att motverka.

8.3 Ett särskilt hedersbrott införs

Länstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om införande av ett särskilt hedersbrott, i 4 kap. brottsbalken.

8.3.1 Lagstiftningen mot hedersrelaterade gärningar bör omfatta en vidare krets än ”närstående”

Länstyrelsen välkomnar borttagande av kravet på ”närstående”, då det utifrån de möjliga gärningsmän som utredningen räknar upp tydligt framgår att alla dessa inte omfattas enligt den juridiska definitionen av begreppet närstående.

Vi ser dock att utredningens förslag som till sin konstruktion i så stora delar liknar fridskränkingsbrotten, i sig kan vara begränsande när det gäller situationer där det finns flera gärningsmän eller personer som sanktionerar brottet.

8.3.2 Intresset av att behålla koppling till de s.k. fridskränkingsbrotten

Länstyrelsen instämmer i det utredningen uttrycker om att våld mot kvinnor eller andra närstående inte ska förringas i förhållande till hedersrelaterat våld och förtryck och att det av sådana rättviseskäl kan behöva dras paralleller till fridskränkingsbrotten. Samtidigt, om det som utredningen betonar är viktigt att reagera kraftfullt mot alla former av hedersförtryck har Länstyrelsen vissa reservationer kring alltför långt dragna paralleller till fridskränkingsbrotten. Vi menar även att om straffvärdet på hedersrelaterade brott ska öka, måste ett särskilt hedersbrott tillföra något utöver den befintliga straffskärpningsgrunden avseende brott med hedersmotiv.

Länstyrelsen ställer sig avvaktande till att i så stor utsträckning låta fridskränkingslagstiftningen stå modell för det nya, särskilda hedersbrottet. Fridskränkingsbrotten och dess utformning tar sikte på situationer med en gärningsperson, där andra närstående vanligtvis inte ställer sig bakom personens brottsliga handlingar. När det gäller hedersbrott är det däremot inte ovanligt att familj, släkt eller ett ännu större kollektiv snarare vänder sig emot offrets agerande. Denna totala brist på stöd från omgivningen och att offret riskerar att förlora hela sitt sammanhang, gör utsattheten särskilt svår. Vi menar att detta bör avspeglas i hur brottet utformas, och även i dess straffvärde.

Länstyrelsen hade önskat att utredningen i högre grad utforskade andra sätt att utforma en straffbestämmelse, som är bättre anpassad till hedersrelaterad brottslighet där flera gärningsmän kan begå brotten i samförstånd och där uppsåtet till de samlade gärningar är ett led i kränkningarna av den utsattas integritet. Ytterligare ett alternativ som kunde ha utretts är möjligheten att ålägga vårdnadshavare ett ansvar att skydda sina barn, i likhet med det som återfinns i barnäktenskapsbrottet.

8.3.3 Hänvisning till den brottskatalog som gäller för de s.k. fridskränkingsbrotten

Länstyrelsen ställer sig positiv till att även brottsliga gärningar enligt brottsbalkens femte kapitel inkluderas i hedersbrottet, och att man använder sig av ett abstrakt farerekvisit. Dock

med reservationen att det faktum att ärekränkingsbrotten är så kallade angivelsebrott, i de fall målsäganden är myndig, kan skapa bekymmer.

Vi ser en risk i att behöva fråga målsäganden om den önskar göra en anmälan kring dessa brott. Att bygga relation till målsäganden, skapa tillit och en känsla av trygghet är av yttersta vikt för att föra utredningen framåt och risken finnas att frågan om åtalsangivelse i en förhörssituation skapar tystnad, förvirring eller uppfattas ifrågasättande eller skrämmande. Vår inställning är att de så kallade angivelsebrotten bör falla under allmänt åtal även när målsägande fyllt 18 år, i de fall det går att visa att de utgjort ett led i en upprepad kränkning av den utsattes integritet (enligt den föreslagna lagstiftningen). Det är tveksamt om förslaget att inkludera dessa brott annars kommer att få önskad effekt.

8.3.4 Rekvisitet avseende heder

Länsstyrelsen instämmer i utredningens förslag kring utformning av rekvisitet avseende heder. Vi vill samtidigt påtala vikten av att förtydliga definitionen av heder i propositionen, så att det inte föreligger några oklarheter för de som ska tillämpa den nya lagstiftningen.

8.3.5 Straffskala, förhållandet till den nya straffskärpningsgrunden och konkurrensfrågor

Utredningen framhåller att den som är utsatt för upprepat hedersrelaterat våld och förtryck är särskilt utsatt, då hen ofta helt saknar stöd från anhöriga. På samma linje önskar regeringen i proposition 2019/20:131 att ”markera att brott med hedersmotiv har ett högre straffvärde än likartad brottslighet som inte har ett sådant motiv”. Det är inte fruktbart att jämföra olika typer av våld, men det går inte heller att komma ifrån att den kollektiva karaktären gör att offer för hedersrelaterat våld och förtryck drabbas särskilt hårt. Mot bakgrund av detta menar Länsstyrelsen att det föreslagna minimistraffet och den föreslagna straffskalan inte speglar brottets allvar.

8.3.6 Brottsbeteckning samt placering och närmare utformning av den nya bestämmelsen

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att införa en ny, självständig bestämmelse i 4 kap. brottsbalken. På så sätt kan man komma ifrån den omedelbara jämförelsen med fridskränkingsbrotten. Dock kvarstår de invändningar vi framfört ovan kring att brottet konstrueras på ett sätt som i stort är identiskt med fridskränkingsbrotten och därför endast träffar en gärningsperson samt inte tar fasta på den kollektiva miljön i vilken brotten ofta sker. Enbart placeringen av brottet har ingen avgörande betydelse ur denna synvinkel.

8.3.7 Medverkan

Länsstyrelsen anser det inte vara tillräckligt att som utredningen konstatera att det är olämpligt att frångå den nuvarande svenska medverkansläran. Med utredningens förslag kommer man enbart åt enskilda personers individuella gärningar. Den kollektivistiska aspekten är en central del i den hedersrelaterade brottsligheten och menar samhället allvar med sin vilja att beivra dessa brott behöver lagstiftningen anpassas i högre grad. Brotten och kränkningarna är ofta kollektivt sanktionerade och ibland utses gärningsmän utifrån vad som är mest strategiskt straffrättsligt, exempelvis att en son i familjen uppmanas eller tvingas att utföra vissa gärningar. Länsstyrelsen efterfrågar en gärningsmannamodell som gör det möjligt att fullt ut beakta karaktären av den hedersrelaterade brottsligheten, vilket kräver en möjlighet

att väga samman de brott som begås av olika gärningspersoner i ett kollektivt sanktionerat händelseförlopp.

Länsstyrelsen menar vidare att det vore önskvärt att komma åt medverkansformerna enligt 23 kap. brottsbalken, även om det kan finnas personer i offrets närhet som kan anses vara såväl offer som förövare. Exempelvis kan en bror som utnyttjas av sin familj för att straffa sin syster söka hjälp hos polisen för att förhindra att brott sker, och kan då även själva få stöd från samhällets sida för att ta sig ur en mycket svår situation. Hedersrelaterat våld och förtryck bygger på kollektivets sammanhållning och lojalitet och det är av största vikt att försöka bryta denna och hjälpa dem som faller offer för den.

8.4 Behovet av ytterligare straffrättsliga lagändringar

Länsstyrelsen välkomnar utredningens tydlighet kring vilka typer av hedersrelaterade handlingar som ska innefattas i brotten olaga tvång eller ofredande. Det är av största vikt att detta även framgår i lagens förarbeten och i riktlinjer till rättstillämpande myndigheter. Länsstyrelsen menar att tillämpningen bör utvärderas för att säkerställa att även denna typ av gärningar ligger till grund för till exempel straffberäkning.

8.5 Straffprocessuella frågor

8.5.1 Preskriptionstid

Länsstyrelsen förstår utredningens slutsats att allmänna regler kring preskription bör gälla, men välkomnar översynen av preskriptionsbestämmelserna. Ovan nämnda invändningar mot valet av lagstiftningsteknik har bäring på även denna del, då många av dem som utsätts är barn som inte vågar börja berätta om våldet förrän de är i säkerhet.

8.5.2 Brott begångna utomlands

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att hedersbrottet ska undantas från kravet på dubbel straffbarhet, utifrån den transnationella aspekten av denna typ av brottslighet.

9.2 Straffskalor

Utifrån det som beskrivits ovan om brottets art och den särskilda utsattheten hos offer för hedersrelaterad brottslighet, menar Länsstyrelsen att straffminimum bör ligga på 1 års fängelse. Som utredningen beskriver ger dessutom höjt straffminimum polis och åklagare bättre verktyg för att samla in nödvändig stödbevisning. Om ett höjt straffminimum, som vissa befävar, leder till att åklagare och domstolar intar en återhållsam ställning menar vi att det snarast är tecken på att rättsväsendet som helhet måste bli bättre på att förstå problematiken.

Även i denna del ser vi att den starka kopplingen till fridskränkningens brotten är olycklig. Ett särskilt hedersbrott måste vila på egen grund och ta fasta på den kontext i vilken brotten sker, för att lagstiftningen ska vara så träffsäker som möjligt.

9.3 Straffprocessuella frågor

Länsstyrelsen välkomnar utredningens förslag kring rättsintyg, liksom möjligheten att beslagta korrespondens mellan närstående. Det senare är av yttersta vikt för att få tillgång till, vad som ofta kan vara, avgörande stödbevisning.

10.2 Utvidgat kontaktförbud med elektronisk övervakning som en förstahandsåtgärd

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag. Vi vill i sammanhanget även framhålla att det i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck behövs specifik kompetens för att kunna göra adekvata hot- och riskbedömningar kopplat till kontaktförbudet. Även de kontaktpersoner som tillsätts i sådana ärenden behöver kunskap på området för att utföra sitt uppdrag.

10.3 Straffskalan för överträdelse av kontaktförbud

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

10.4 En utvidgad möjlighet att avlägsna en misstänkt gärningsperson från gemensam bostad?

10.4.1 Den svenska regleringen är effektiv i ett helhetsperspektiv

Länsstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att det svenska rättssystemet redan har de verktyg som krävs för att avlägsna gärningspersonen från den gemensamma bostaden i en akut situation. Svårigheten ligger främst i att därefter skydda brottsoffret. Vi menar att det oavsett om den juridiska möjligheten skulle utvidgas, är mycket svårt för en person utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck att bo kvar. Detta inte minst utifrån att flera personer i omgivningen kan utgöra hot mot den utsattas säkerhet.

Länsstyrelsen vill framhålla det som även Grevio betonar, att kontaktförbudet inte får äventyras av att en gärningsperson hävdar rätt till umgänge med gemensamma barn. Umgänge är ur ett skyddsperspektiv en omöjlighet i dylika situationer och en orimlig börda att lägga på ett barn.

10.4.2 Väsentlighetskravet för meddelande av kontaktförbud avseende gemensam bostad

Länsstyrelsen har inga invändningar mot utredningens förslag, men konstaterar att det förmodligen har mycket begränsad betydelse för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta då det, som nämns ovan, i de allra flesta fall av hedersrelaterat våld och förtryck är omöjligt för offret att vara kvar i den gemensamma bostaden.

10.5 Det geografiska området vid särskilt utvidgat kontaktförbud

Länsstyrelsen vill framhålla vikten av att det geografiska området är så pass väl tilltaget att samtliga som utgör ett hot i största möjliga mån hindras från att komma åt skyddspersonen. Vi efterfrågar en lagstiftning om kontaktförbud som lägger större tyngd vid skyddspersonens rätt att inte begränsas och isoleras, i förhållande till skyddet av förbudspersonens integritet.

Ärendets beredning

I den slutliga handläggningen av detta ärende har, utöver beslutande, följande deltagit: Enhetschef Sten Olsson, sakkunniga Negin Amirekhtiar, Sara Bäckström, Jan Dandanelle och

Anneli Moini, Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck, vid Länsstyrelsen Östergötland.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Ann Holmlid
Länsråd

Matilda Eriksson
Sakkunnig hedersrelaterat våld och förtryck

Så här hanterar länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.